

Koi Gyula

Nagy Ernő élete és munkái

Bevezető tanulmány Nagy Ernő Magyarország közjoga (államjog) című művéhez

Nagy Ernő életéről és kiemelkedő közjogi munkásságáról viszonylag korlátozott számú forrás emlékezik meg.¹ A jelentős tudományművelő életművének és munkásságának bemutatása ezért is jelentékeny feladat.

Az életpálya

Felső-őri Nagy Ernő 1853. augusztus² 17-én született Székesfehérváron, és 1921. augusztus 29-én hunyt el Kishantoson (Fejér vármegye). Csekey István rámutat, hogy Nagy régi nemesi családból, a felső-őri (felsőőri) Nagyak közül származott, akik Vas vármegyében 1327-ben bírták Felsőőrt és Alsóőrt. (Felsőőr Oberwart néven, tőle 2 kilométerre Alsóőr pedig Unterwart néven a jelenlegi Burgenland

¹ Időrendi sorrendben: SZINNYEI József (1903): Nagy Ernő. In SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. IX. Mircse–Oszvaldt. Budapest: Hornyánszky, 548–550. EÖTTEVÉNYI Olivér (1925): *Emlékbeszéd Nagy Ernő felett*. Budapest: saját kiadás – May Nyomda. CSEKEY István (1926): *Nagy Ernő és a magyar jogírás új irányai*. Budapest: Franklin, 140–236. (Ez a forrás, Eöttevényi 1925-ben megjelent munkájához hasonlóan, nagyobb részben már 1921-ben elkészült, és felolvasták a Magyar Jogászegylet Közjogi és Közigazgatási Szakosztályán 1922. december 9-én, a Nagy Ernő emlékére rendezett ülésen.) POLNER Ödön (1941): Nagy Ernő. In POLNER Ödön: *Három magyar jogász. Nagy Ernő, Ferdinandy Gejza, Réz Mihály. Felolvasva az MTA II. osztályának 1937. december 6-i ülésén*. Budapest: MTA, 3–14. MARKÓ László (2003): Nagy Ernő. In BALOGH Margit – BURUCS Kornélia – HAY Diana – MARKÓ László: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002. II. I–P*. Budapest: MTA, 903.

² Szinnyeinél tévesen december szerepel, a hibára utal: CSEKEY 1926: 144. 4. l.j.

tartományban, Ausztriában található.)³ A család 1582-ben Rudolf királytól új adományt (*nova donatio*) nyert, amelyet II. Mátyás 1610-ben (más vélekedés szerint 1611-ben) megerősített.⁴ Nagy Ernő születése időszakában a család nemcsak Vas vármegyében, hanem Fejér vármegyében és Pest vármegyében is tevékenykedett.⁵ Atyja, Nagy György, Pest vármegye monori járásának főszolgabírája volt, aki gyermeke születése után egy évvel elhunyt.⁶ Innentől fogva a gyermek Nagy Ernő nevelése az erőskezű édesanyára, az elszegényedett dunántúli nemesi családból származó perlaki Horváth Franciskára maradt, aki 1919-ben hunyt el.⁷ Elemi iskolái⁸ a fővároshoz kötődtek, továbbá a gimnáziumi tanulmányait a szellemdús ifjú ugyanitt, a Budapesti Főgimnáziumban végezte.⁹ Fiatalkori életéveire jellemző volt még, hogy az édesapa halálával beállt meglehetősen szerény anyagi viszonyok miatt édesanyjával sokat tartózkodott Fejér vármegyében, Hantoson (Kishantoson) nagybátyjainál, koltai Tóth Istvánnál, illetőleg Nagy Gyulánál. Azonban mivel a felsőfokú tanulmányait¹⁰ a fiatal Nagy Ernő Budapesten folytatta, addigra a család is odaköltözött.¹¹

³ A felső-eőri predikátum kapcsán szükséges felhívni a figyelmet, hogy a genealógiai irodalom több mint hatvan felső-eőri predikátummal rendelkező magyar kismemesi családot ismer, ideértve a felső-eőri Nagy famíliát is. A kérdés irodalmához: SZLUHA Márton (2011–2012): *Vas vármegye nemes családjai*. I–II. Budapest: Heraldika Kiadó, (10), 312, 172.

⁴ CSEKEY 1926: 144.

⁵ POLNER 1941: 3.

⁶ A források közül egyedül Csekey nevezi meg az édesapát, és tünteti fel pontos titulását a járás megnevezésével együtt. Az édesapát Pest vármegyei szolgabíróként aposztrofálja: POLNER 1941: 3.

⁷ CSEKEY 1926: 144–145.

⁸ Elemi iskolai tanulmányait csupán Csekey említi meg: CSEKEY 1926: 145.

⁹ A középiskolát konkrétan egyedül Szinnyei nevezi meg: SZINNYEI 1903: 548.

¹⁰ Korábban, 1635 és 1769 között Nagyszombati Jezsuita Egyetemenként említik, tény, hogy ez az elnevezés is előfordult, de az alapítólevelet jóváhagyó, 1635. október 8-án kelt királyi oklevélben Érseki Egyetemenként (*Archiepiscopalis Universitas*), és az egyetem történetének máig legkiválóbb monográfiája, Pauler Tivadar jogelmélet- és büntetőjogtudós is így használta. 1769 és 1784 között Királyi Magyar Tudományegyetem néven, 1950 óta pedig Eötvös Loránd Tudományegyetem elnevezéssel ismeretes. Az Érseki Egyetem versus Jezsuita Egyetem problematikára: PAPP József (1982): *Hagyományok és tárgyi emlékek az Eötvös Loránd Tudományegyetemen*. Budapest: ELTE, 9–14. A Nagyszombati Érseki Egyetem nevet használja fejezetcímében a torzóban maradt korai nagy egyetemtörténeti mű: PAULER Tivadar (1880): *A budapesti magyar kir. tudományegyetem története* I. 1. füzet. *A nagyszombati érseki egyetem. Az egyetem újjáalakítása*. Budapest: Egyetemi Nyomda, 1–40. Az ott oktató korai jogászprofesszorokra az 1670-es évektől az 1870-es évekig: PAULER Tivadar (1878): *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez*. Budapest: MTA.

¹¹ E tényekre: CSEKEY 1926: 145.

Államtudományi és jogtudományi stúdiumainak kezdő időpontja nem ismeretes, ugyanúgy lehetséges 1871-es, mint 1872-es vagy 1873-as kezdés. (A Pázmány Péter alapította magyar egyetemet 1784 és 1873 között Pesti Királyi Tudományegyetemnek, 1873 és 1921 között Budapesti Tudományegyetemnek, azt követően Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemnek hívták.) 1877-ben szerezte meg jog- és államtudományi doktorátusát. Ugyanebben az évben a „jogtanári pályára készülés” céljából külföldre ment, és a kormánytól nyert 2200 forint ösztöndíjjal egy-egy félévet a lipcsei egyetemen, valamint a berlini egyetemen töltött (1877–1878), majd másfél évre Párizsba ment (1878–1880),¹² az *École libre des sciences politiques*-ra.¹³ Párizsban a társadalomtudományi és felsőoktatási körökkel lépett kapcsolatba: a *Société pour l'étude des questions de l'enseignement supérieur* rendes tagja, illetve a *Société internationale des études d'économie sociale* levelező tagja lett, ez utóbbi szervezet magyarországi tudósítás készítésével bízta meg. A *La réforme sociale* folyóirat munkatársa volt itthon is (1881–1884), a hazai viszonyokat itt szintén ismertette.¹⁴ A *Société pour l'étude des questions de l'enseignement supérieur*-rel kapcsolatos az első, nyomtatásban megjelent tudományos munkája.¹⁵ Az *École libre des sciences politiques* szervezetét, az ottani oktatási gyakorlatot is ismertette.¹⁶ Tagja volt egy másik kiváló külföldi tudományos társaságnak (*learned society*), mégpedig a brüsszeli székhelyű, közigazgatás-tudományi irányultságú *Commission permanente des Congrès internationaux des Sciences administratives*-nak.¹⁷

¹² Ezt hasonlóan írja le: SZINNYEI 1903: 548; POLNER 1941: 4; CSEKEY 1926: 146.

¹³ A francia egyetemet Polner, Csekey és Markó is megnevezi: POLNER 1941: 4; CSEKEY 1926: 146; MARKÓ 2003: 903.

¹⁴ SZINNYEI 1903: 548–549; POLNER 1941: 4; CSEKEY 1926: 146.

¹⁵ E műve: NAGY Ernő (1880a): Mozgalmak a felsőbb oktatás reformja tárgyában Franciaországban. *Jogtudományi Közlöny*, 15(9), 62–64. Csekey megjegyzi, hogy tévedésből szerepel a mű alatt Nagy Dezső neve, amit a 10. szám 72. lapján a szerkesztők helyesbítettek is. CSEKEY 1926: 146. 2. lj.

¹⁶ NAGY Ernő (1880b): Az államtudományok a francia felső oktatás körében. *Jogtudományi Közlöny*, 15(39), 260–261. Az államtudományi és a jogi felsőoktatással foglalkozó cikkeiben a francia egyetemi rendszert állította követendőnek a német rendszerrel szemben (ismertette a belga organizációt is).

¹⁷ CSEKEY 1926: 147. Az egyéb források e tényt nem ismerik.

Miután visszatért Párizsból, 1880. szeptember 29-én Trefort Ágost kultuszminiszter pályázat mellőzésével kinevezte Nagy Ernőt a nagyváradi királyi katolikus jogakadémián a jog- és államtudományi enciklopédia, a magyar közjog és a politika helyettes rendkívüli tanárává. 1883-ban ugyanitt rendkívüli tanár, 1885-ben rendes tanár, ugyanakkor a legújabb kori politikai történelem jogosított tanára lett.¹⁸ Magántanári értekezése alapján 1881 decemberében habilitálták a Budapesti Tudományegyetemen, amit a kor szokásainak megfelelően kéziratban nyújtott be,¹⁹ ennek rövidített változata jelent meg²⁰ nyomtatásban.²¹ Jelentősek idegen nyelveken megjelent dolgozatai is.²² Érdemes számot adnunk idegennyelv-tudásáról. Külföldi tanulmányai alapján a francia- és némettudása kiemelkedő. A különféle munkákról írt recenzióinak nyelvi vizsgálata alapján²³ angolul is tudott.

¹⁸ SZINNYEI 1903: 549; CSEKEY 1926: 146; POLNER 1941: 4; MARKÓ 2003: 903.

¹⁹ NAGY Ernő (1881): *Az arisztokrácia, mint társadalmi osztály keletkezése, történeti kifejlődése, és jelentősége a mai álladalomban* (dissertatio habilitationis). Kézirat.

²⁰ NAGY Ernő (1884–1885): *Az arisztokrácia. Nagyváradi Jogakadémia Almanachja*, 13–14. évf., 10–20.

²¹ Legrészletesebben: CSEKEY 1926: 153.

²² Csekey közli Nagy Ernő munkáinak jegyzékét: CSEKEY 1926: 228–232. Összességében 13 könyve és önállóan megjelent munkája van (beleértve közjoga hét kiadását). Könyvfejezeteinek száma 3, tanulmányainak száma 60, könyvismertetések száma 22. Ennek alapján 5 francia és 4 német munkája van, ami, tekintettel arra, hogy a korszakban a jogtudomány nem nemzetközi, hanem nemzeti tudomány volt, átlag felettinek mondható. (Részben, egyes jogágak vonatkozásában, a jogtudomány ma is nemzeti jellegű, bár a nemzetköziesedés jelensége gyakorlatilag a jogtudományban is fennáll.) Ezen idegen nyelvű munkái a következők időrendi sorrendben: NAGY Ernő (1882a): *Lettre de Hongrie. Revue internationale de droit de l'enseignement*, 2(2), 174–176. NAGY Ernő (1882b): *La petite industrie de la Hongrie. La Réforme sociale*, 2(3), 167–169. NAGY Ernő (1883a): *La transformation de la Hongrie sous l'influence des idées occidentales. La Réforme sociale*, 3(5), 365–370. NAGY Ernő (1883b): *Courrier Hongrois. Revue internationale de droit de l'enseignement*, 3(6), 269–272. NAGY Ernő (1884): *Courrier Hongrois. Revue internationale de droit de l'enseignement*, 4(8), 232–234. NAGY Ernő (1896–1897): *Ungarn. A. Staatsrecht. B. Politische Verwaltung*. In MISCHLER, Ernst – ULBRICH, Joseph (szerk.): *Österreichisches Staatswörterbuch*. II. Wien: Alfred Hölder, 1291–1300. NAGY Ernő (1897): *Ungarns staatsrechtliches Verhältnis zu Österreich. Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrecht*, 4(3), 81–93. NAGY Ernő (1898): *Der österreichische Kaisertitel. Allgemeine Zeitung*, 10(3), 1–4; 10(4), 5–7. NAGY Ernő – THALLÓCZY Lajos [é. n.]: *Das Verhältnis Ungarns zu Österreich. Als Handschrift gedruckt*. [Közjogi jegyzet a bécsi Konzuli Akadémia számára]. [H. n.]: [k. n.], 1–44. 1912 körülre tehető a megjelenése.

²³ A 22 könyvismertetése közül francia munkáról írt 9 alkalommal, német műről 9 alkalommal, angol műről 1 alkalommal, magyar vagy magyarra fordított műről 3 alkalommal. Az angol kötetről írt recenzió: NAGY Ernő (1887a): M.C. Devas: *Studies of Family Life. Budapesti Szemle*, 15(1), 455–462. A recenziókra ld.: CSEKEY 1926: 231–232.

A fő mű: a Magyarország közjoga (államjog) egyes hazai történeti előzményei

1887-ben jelent meg első kiadásban²⁴ élete fő műve,²⁵ a *Magyarország közjoga (államjog)* című munka. (Jelen kiadvány a mű hetedik, 1912 és 1914 között megjelent utolsó, a szerző által gondozott kiadását tartalmazza.) Ez a mű Paul Laband (1838–1918), illetve az általa vezetett új, alkotmányjogi dogmatikus iskola módszerének alkalmazása miatt hozott újat a korábbi magyar (magyarországi) történeti alapú latin, német, illetve az 1840-es évektől magyar nyelvű közjogi tárgyú munkákkal szemben. Ez a kötet a magyar alkotmányjog tudományában hátrákőnek tekinthető. Ennek kapcsán szokás a korábbi magyar (vagy inkább magyarországi), 1844–1846-ig latinul, illetőleg németül író közjogászokat felsorolni, általában eltérő számú jogtudóst említve meg (többnyire csak a családnevet, a mű megjelenési helyét és évét adják meg a források).²⁶ E körben említhetők időrendi sorrendben 1848-ig:

²⁴ NAGY Ernő (1887b): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Eggenberger. X, 286. (A kötet 198 §§-ból áll.)

²⁵ További kiadásai: Második kiadás: NAGY Ernő (1891): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Eggenberger. IX, (1) 367. (1). (A kötet 206 §§-ból áll.) Harmadik kiadás: NAGY Ernő (1897): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Eggenberger. IX, (1) 432. (A kötet 195 §§-ból áll.) Negyedik kiadás: NAGY Ernő (1901): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Eggenberger. XI, (1) 456. (A kötet 199 §§-ból áll.) Negyedik kiadás új lenyomata: NAGY Ernő (1904a): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Athenaeum. XI, (1) 456. (A kötet 199 §§-ból áll.) Ötödik kiadás: NAGY Ernő (1905): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Athenaeum. XII, (1) 472. (A kötet 199 §§-ból áll.) Hatodik kiadás: NAGY Ernő (1907): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Athenaeum. XII, (1) 476. (A kötet 200 §§-ból áll.) Hetedik kiadás: NAGY Ernő (1912–1914): *Magyarország közjoga (államjog)*. Budapest: Athenaeum. XVI, 475. (A kötet 206 §§-ból áll.)

²⁶ Érdekesség, hogy talán a legtöbb nevet e körben maga Nagy Ernő sorolta fel: NAGY Ernő (1904b): *Közjog*. In MÁRKUS Dezső: *Magyar jogi lexikon V. Kiutalványozás – Perfüggőség*. Budapest: Pallas, 93–94. A hazai művek szerzőire, megjelenési helyére és évére: 98–99. A további forrásokra: PAULER 1878: 43–52, 59–76, 88–97, 111–133, 202–230, 257–273. CSEKEY 1926: 161–167. KOVÁCS István (1980a): *Államjog*. In SZABÓ Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia*. I. Budapest: Akadémiai Kiadó, 293–294. KOVÁCS István (1980b): *Államjogtudomány*. In SZABÓ Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia*. I. Budapest: Akadémiai Kiadó, 328–331. JAKAB András (2015): *A magyar alkotmányjog-tudomány története és jelenlegi helyzete*. In JAKAB András – MENYHÁRD Attila (szerk.): *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Budapest: HVG-ORAC, 160–162.

Werbőczy István (Wien, 1517);²⁷ Wilhelm Artner (Tübingen, 1624);²⁸ Martin Schödel (Strassburg, 1629);²⁹ Matthias Bernegger (Strassburg, 1629);³⁰ az Elsevier Kiadó *Respublica* sorozatának Magyarországról szóló, ismeretlen szerzőjű darabja (Leyden, 1634);³¹ Johann Andreas Lochner (Tübingen, 1666 és Jena, 1717);³² Michael Pancratz (Kassa, 1668);³³ Jóny János (Jena, 1717 és Jena, 1756);³⁴ Bencsik Mihály

²⁷ WERBŐCZY István (1517): *Tripartitum opus juris consuetudinarii incltyti Regni Hungariae*. Wien: Johann Singenier. Werbőczyt tekinti az első közjogi írónak (főként a Szent Korona-tan megfogalmazása miatt) Nagy Ernő mellett: EÖTTEVÉNYI 1925: 3; CSEKEY 1926: 161; POLNER 1941: 11; JAKAB 2015: 160. Ezzel kapcsolatban túlzó Jakab azon állítása, amely szerint Werbőczy kivételével szinte csak protestánsok írtak volna a magyar közjogról. Ez legfeljebb a 17. századra igaz. (Szükséges utalni arra a tényre, hogy német ajkú protestánsokról van alapvetően szó.) Vö.: PAULER 1878: 51.

²⁸ ARTNER, Wilhelm (1624): *Dissertatio politico-juridica de Regno Hungariae*. Tübingen: Theodor Werlin. 1–34. KOVÁCS 1980a: 293. szerint csak 1629-ben jelent meg Németországban az első közjog. Véleménye szerint emiatt használja Artner műve a politico-iuridica kifejezést, amelyet Kovács „politikai jog” formában magyarít, bár terminus technicus jelentése inkább talán igazgatási-jogi. Amennyiben Schödel vagy Bernegger művére gondol, *ius publicum* kifejezés ezekben sem szerepel. Az első német közjogi mű az alábbi: ANDLAU, Peter-Hermann (1603) [1460]: *De imperio Romano-Germanico*. Strassburg: Freher. A művet említi: CSEKEY 1926: 163. Megjegyzendő, hogy Peter Andlau (1420–1490) katolikus jogtudós, a baseli egyetem egyházjogász és római jogász professzora volt, akinek közjogi művét 1603-ban adták ki újra. Paul Laband egy 1880-as strassburgi előadásában az elzászi Andlaut tekintette az első német közjogásznak. HÜRBIN, Joseph (1891–1892): *Der Libellus de Cesarea Monarchia von Hermann Peter aus Andlau I–II. Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte Germanistische Abteilung*, 12., 34–103; 13., 163–219. HÜRBIN, Joseph (1897): *Petrus von Andlau, der Verfasser der ersten deutschen Reichsstaatsrecht*. Strassburg: [k. n.].

²⁹ SCHÖDEL, Martin (1629): *Disquisitio historico-politica de Regno Hungariae*. Strassburg: Johann Repp. 1–96. A szerző pozsonyi illetőségű volt a Worldcat adatai alapján.

³⁰ BERNEGGER, Matthias (1629): *Dissertatio de Regno Hungariae*. Strassburg: Johann Repp. E szerzőt egyedül CSEKEY 1926: 161. említi. Nem egyértelmű, hogy azonos vagy különbözik-e az előző műtől, a jelenlegi és az előző címmel, illetve Schödel és Bernegger mellett más (társ)szerzőkkel (köztük egy magyar névvel: Nicolaus Ezterházy) is előfordul. Elképzelhető, hogy kollektív disszertáció, de autopszia (azaz egy eredeti példány vizsgálata) nélkül a kérdés megválaszolhatatlan.

³¹ *Respublica et Status Regni Hungariae* (1634). Leyden: Elsevir. 3–330. (1) A mű téves címmel szerepel: KOVÁCS 1980b: 328. Jakab téves szerzőnek, Schödelnek tulajdonítja: JAKAB 2015: 160. 3. lj. A kötet pontos adataihoz: GULYÁS Pál (1912): *Az Elsevirek Reszpublicái és rokon kiadványok a Magyar Nemzeti Múzeumban*. Budapest: saját kiadás, 38–39, 36. tétel.

³² LOCHNER, Johann Andreas (1666): *Facies juris publici Hungariae... anno 1666*. Tübingen: Reis. JÓNY János (kiad.) – LOCHNER, Johann Andreas (1717): *Facies juris publici Hungariae... Joan. Andr. Lochnero... hungaro... anno 1666...* Jena: Gollner. Kovácsnál a második kiadás nem szerepel: KOVÁCS 1980b: 328. Jakabnál csak a második kiadás szerepel: JAKAB (2015): 160. 3. lj. PANCRAZ, Michael (1668): *Tractatus politicus historicus juridicus juris-publici Regni Hungariae*. 1–40. Kassa: Tursch. A szerző szászsebesi erdélyi szász egyéb művei tanúsága alapján, később jogi doktorátusán túlmenően erdélyi ágostai hitvallású evangélikus püspök. 1787-ben Horváth Ignác István kiadta a művet.

³⁴ JÓNY János 1717-es munkája Lochner 1666-os művének újrakiadása, lásd fentebb. Az 1756-os kiadás az 1717-es munka második kiadása: JÓNY János (kiad.) – LOCHNER, Johann Andreas

(Nagyszombat, 1722),³⁵ Szerémi László (Wien, 1784),³⁶ Franz Rudolf Grossing (Halle, 1786) latin³⁷ és német³⁸ munkája; Christian August

(1756): *Facies juris publici Hungariae*. . Joan. Andr. Lochnero...hungaro...anno 1666... Ob raritatem exemplarius recursus. Jena: Gollner. Egyebekben megjegyzendő, hogy jamniki Jóny János jogtudós, iglói magyar protestáns volt, aki Jénában és Halleban járt egyetemre.

- ³⁵ BENCsik Mihály (1722): *Novissima diacta nobilissima principis, statuumque, et ordinum incliti regni Hungariae, partiumque eidem annexarum. Sive propositiones academicae lege nobilitares... jus patriae publicum redolentes sub praesidio*. Nagyszombat: Fridericum Gall. 5–190. A Jászságban született, de Liptó megyei nemesi család sarja volt györgyei és füzesmegyeri Bencsik Mihály. Werbőczy után az első római katolikus közjogász (és jezsuita egyházjogász) volt, aki olykor talán kissé túlzóan kiterjesztően értelmezett egyes jogokat. Hiányosságai ellenére 1693 és 1713 között volt a nagyszombati egyetemen a hazai jog tanára. Műve elemzésére: PAULER 1878: 44–51. Fennmaradt Bencsik 1691-es téziszűzete a magyar szokásjogról: BENCsik Mihály (1691): *Conclusiones patrio-juridicae, ex consuetudinario jure incliti, et apostolici Regni Hungariae anno MDCXCI die 2 mensis Septembris, propugnandas suscepit... Michael Bencsik; praeside Francisco Koller*. Nagyszombat: Johann Adam Friedl. 1–12.

- ³⁶ SZERÉMI László (1784): *Status publicus regni Hungariae et ejus regiminis forma*. Wien: Joseph Kurzböck. 5–134. Egyedül Nagy Ernő említi: NAGY 1904b: 99.

- ³⁷ GROSSING, Franz Rudolph (1786a): *Ius publicum Hungariae unica complexum dissertatione*. Halle an der Saale: Heller. [Pest, Eggenberger]. 4–302.

- ³⁸ GROSSING, Franz Rudolph (1786b): *Ungarisches allgemeines Staats- und Regiments-Recht*. [H. n.]: [k. n.]. 4–304. A mű szerzője egy komáromi születésű, osztrák felmenőkkel rendelkező személy (keresztlevele szerint Grossinger Ferenc Máté, aki Grossing Ferenc Rudolf néven működött) jezsuita hitszónoknak indult 1771-ben, 19 évesen, de a rendet 1777-ben feloszlatták. Mária Terézia idején császári titkári címmel is rendelkező plagizátor, aki többségében mások könyveit, fordításait adta ki saját neve alatt. Mivel már kezdetben gyanút keltett, az udvar kérte, üzzön mellékfoglalkozást, hogy kiismerjék tehetségeit (azaz címzetes udvari titkár volt). Mária Terézia halálával (1780) címét és fizetését is elvesztette. 1778-ban jelent meg első röpirata, ekkor még olyan rosszul tudott németül, hogy a szöveg minden sorában hiba volt, ennek ellenére 19 kiadást ért meg. Latinul, németül, franciául és olaszul is megtanult a magyar mellett. Az ausztriai uralkodóház elleni rágalmai és öndicsérő írásai mellett női lapokat indított (alapvetően plagizálással), német romantikus regényt is írt, valamint megpróbálkozott a Rózsakeresztes Társaság tanainak németországi újra elterjesztésével. Csalási miatt kitiltották az összes osztrák örökös tartományból, végül Kufstein várába zárva halt meg 36 évesen. (Más forrás szerint 1817-ig élt.) Életére: SZINNYEI József (1894): Grossing (Grossinger) Ferenc Rudolf. In SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. III. *Fa–Gwöth*. Budapest: Hornyánszky, 1514–1515. Német életrajza: WADZECK, Friedrich (1789): *Leben und Schicksale des berühmten Franz Rudolph v. Grossing (aus Comorn gebürtig), eigentlich Franz Matthäus Grossinger german; nebst der Geschichte und Bekanntmachung der Geheimnisse des Rosen-Ordens*. Frankfurt – Leipzig: [k. n.]. Az Osztrák Nemzeti Könyvtárban lévő portréja alapján 1817-ig élt, lásd: https://onb.digital/result/BAG_9159585. Művének (amelyet saját bevallása szerint egy hónapnál kevesebb idő alatt írt még 1777-ben, és „fehér pergamenbe kötve nyújtotta át a kéziratát” Mária Teréziának) jellemzője, hogy rosszakaratú és bárgyú módon akarta kimutatni a magyar nemesi kiváltságok érvénytelenségét, közben folyamatosan sértegetve Werbőczyt. „Oh te jeles magyar nemzet! Mit fogsz már most tartani a te Werbőczydről? Miután szemeidet felnyitották, és mindent közöltek veled, amit még eddig nem tudtál: esküdni fogsz-e ezután is egy gazember, egy hazaáruló szavaira?” GROSSING 1786b: 256. Wadzeck szerint a mű szerzője Pármiczky (vélhetően Pármiczky Mihály királyi tanácsos) vagy Benzur József. A német szöveg fordítása Ballagi Géza munkája. BALLAGI Géza (2016) [1888]: *A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig*. Bev. tan.: Nagy Ágoston. Budapest: Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, 77–80. Helyesen állítja Ballagi a műről, hogy az nem közjog, hanem politikai szennyírat. Grossing művét annak újra kinyomtatásával tételről tételre cáfolta: ZINNER, Johann (1786): *Animadversiones in ius publicum Hungariae a Franc. Rudol. Grossing editum*. [H. n.]: [k. n.]. 5–414.

Beck (Wien, 1790);³⁹ Petrovics József (1790);⁴⁰ Ürményi József és Lakits György (Stephanus Rosenmann álnéven, megjegyezve, hogy Rosenmann létező személy volt, de van olyan vélekedés, amely szerint csupán a nevét adta a munkához) latinul (Pest, 1791);⁴¹ és németül (Wien, 1792);⁴² Anton Wilhelm Gustermann két munkája (Wien, 1811;⁴³ és Wien, 1818);⁴⁴ Farkas Konstantin (Zágráb, 1818);⁴⁵ Blaskovich Sándor (Pest, 1834);⁴⁶ Botka Tivadar (Pozsony, 1844).⁴⁷ Az 1844-es alkotmányjogi röpiratot nem számítva 1846-ig kellett várni a magyar nyelvű közjogi munkákra, bár ekkor rögtön kettő is megjelent: Beöthy Zsigmond (Pest, 1846);⁴⁸ Miskolczy Károly (Eger, 1846).⁴⁹ Szabó Béla⁵⁰ (Pozsony, 1848) szintén magyarul adta ki munkáját.⁵¹

Nagy Ernő fellépéséig Virozsil Antal (Buda, 1850–1854) 1848 után megjelent, hat füzetben teljes,⁵² már közigazgatási jogot is tartal-

³⁹ BECK, Christian August (1790): *Jus publicum Hungariae. Cum notis auctoris et observationibus Josephi Benzur. Ex originali ejus exemplari desumptis et nunc primum lucem publicam emissis.* In HORVÁTH, Ignác István: *Bibliotheca jurisconsultorum Hungariae.* IV. Wien: Johann Paul Krauss. 5–254. (Első kiadása 1752-es, ennek nem akadtam nyomára.) Az osztrák conciliárius által írt, de Benzur József észrevételeivel ellátott munka Ballagi szerint tudatos ferdtítés nélkül tárgyalta a magyar közjogot. BALLAGI 2016 [1888]: 517–518. A művet Horváth Ignác István tette hozzáférhetővé a magyar közönség számára.

⁴⁰ PETROVICS József (1790): *Introductio in ius publicum regni Hungariae.* Wien: Johann Paul Kraus. 5–93.

⁴¹ ROSENMANN, Stephan (1791): *Jus publicum Regni Hungariae ex combinatione veterum, recentiorumque legum in compendium systematicum redactum et usibus maxime scholasticæ juventutis accommodatum studio et impendiis.* Wien: Baumeister.

⁴² ROSENMANN, Stephan (1792): *Staatsrecht des Königreichs Hungarn nach der heutigen Verfassung dieses Reichs bearbeitet.* Wien: Doll. 1–390.

⁴³ GUSTERMANN, Anton Wilhelm (1811): *Die Ausbildung der Verfassung des Königreiches Ungern, aus der Geschichte.* I–II. Wien: Doll. 1–720.

⁴⁴ GUSTERMANN, Anton Wilhelm (1818): *Ungarisches Staatsrecht.* Wien: Doll.

⁴⁵ FARKAS Konstantin (1818): *Principia juris publici Regni Hungariae que scholasticæ juventuti scripsit.* Zágráb: Novoszelian. (42) 1–192.

⁴⁶ BLASKOVICH Sándor (1834): *Status politico-juridicus incltyi regni Hungariae habito peculiari respectu jurium regis Hungariae atque fisci regii.* Pest: Trattner-Károlyi. (8) 3–156.

⁴⁷ BOTKA Tivadar (1844): *Az 1843/44. országgyűlési időszakból néhány ismeretlenebb közjogi tárgy és megrogzött balvélemény, felvilágosítva.* Pozsony: Schmid.

⁴⁸ BEÖTHY Zsigmond (1846): *Elemi magyar közjog.* Pest: Emich Gusztáv.

⁴⁹ MISKOLCZY Károly (1846): *Magyarország közjoga (jus publicum Regni Hungariae) kérdésekre és feleletekre szedett kivonathan.* Eger: Érseki Lícium.

⁵⁰ CONCHA Győző (1918): Szabó Béla, elfeledett közjogásunk. *Budapesti Szemle*, 46(493), 46–70.

⁵¹ SZABÓ Béla (1848): *A magyar korona országainak státusjogi és monarchiai állása a pragmatica sanctio szerint.* Pozsony: Schmid.

⁵² VIROZSIL Antal (1850–1854): *Jus publicum Regni Hungariae, a primordi is hujus regni usque ad recentissima tempora, ordine scientifico deductum.* I–VI. Buda: Egyetemi Nyomda.

mazó latin nyelvű műve érdemel kiemelést,⁵³ amelynek magyar nyelvű összefoglalása⁵⁴ és német verziója is volt.⁵⁵ Cziráky Antal Mózes latin nyelvű munkáját (Wien, 1851)⁵⁶ a szakirodalom⁵⁷ az 1848 és 1867 közötti korszak legjobb alkotmányjogi munkájának tartja. Az ezt követő irodalom Cziráky művének folytatásai: rövidítései és kiegészítései, olykor fordításai: Récsi Emil (Pest, 1861),⁵⁸ Hegedüs Lajos Kandid (Pest, 1861)⁵⁹ – fordítás; Suhayda János (Pest, 1861).⁶⁰

Nagy Ernő korához közeledve Korbuly Imre (Pest, 1871),⁶¹ Boncz Ferenc (Budapest, 1877),⁶² Kiss István (Eger, 1880)⁶³ Virozsil tételei alapján álló munkái említendőek.

⁵³ VIROZSIL Antal (1852): *Jus publicum Regni Hungariae, a primordi is hujus regni usque ad recentissima tempora, ordine scientifico deductum. III. Juris publici regni Hungariae specimen tertium jus administrationis vel regiminis publici quod secundum avitam constitutionem hoc in regno usque ad a. 1848 viguit, ordine scientifico exhibens.* Buda: Egyetemi Nyomda.

⁵⁴ VIROZSIL Antal (1861): *Magyarország nyilván vagy közjoga, mint az alkotmánya eredetétől 1847–8-ig fennállott: Történelmi szempontból tekintve röviden előadva.* Buda: Egyetemi Nyomda. (14) (1) 5–403.

⁵⁵ VIROZSIL Antal (1865–1866): *Das Staats-Recht des Königreichs Ungarn vom Standpunkte der Geschichte und der vom Beginn des Reiches bis zum Jahre 1848. bestandenene Landes-Verfassung.* I–III. Pest: Heckenast.

⁵⁶ CZIRÁKY Antal Mózes (1851): *Conspectus juris publici regni Hungariae ad annum 1848: historicis animadversionibus illustratus.* Wien: Wallishauser.

⁵⁷ EÖTTEVÉNYI 1925: 6–7; CSEKEY 1926: 166–167; POLNER 1941: 4–5. Eöttevényi Czirákyt is közjogi dogmatistának tekinti: EÖTTEVÉNYI 1925: 11.

⁵⁸ RÉCSI Emil (1861): *Magyarország közjoga amint 1848-ig s 1848-ban fennállott.* Pest: Pfeiffer Ferdinánd. (6) 5–530.

⁵⁹ HEGEDÜS Lajos Kandid (1861): *Magyarország közjoga amint 1848-ig s 1848-ban fennállott.* Pest: Heckenast. (4) 5–260.

⁶⁰ SUHAYDA János (1861): *Magyarország közjoga, tekintettel annak történeti kifejlődésére és az 1848-ki törvényekre.* Pest: Emich. 194. (11). A korszakban megjelent, talán ma sajnálatosan kevésbé hivatkozott közjogi-alkotmányjogi legjelentősebb jogi szövegeink latin–magyar kétnyelvű szövegkiadása a leginkább irodalomtörténészként rendkívüli jelentőségű, a hazai irodalomtudományt megalapozó teoretikus elméjeként ismert Toldy (Schedel) Ferenc alapműve, amely 1861-ben és 1866-ban egyaránt megjelent. TOLDY Ferenc (1866): *Syllogae legum Hungariae fundamentalium. Adiecto textui Latino versione Hungarica, usui iuris publici Hung. [arici] studiosorum. A Magyar Birodalom alaptörvényei. Az eredeti deák szöveg mellé vetett magyar fordítással, jogjogi segédkönyvül.* Második kiadás. Pest: Emich Gusztáv. A mű külön megjelent beemeli Récsi Emil egy közelebből meg nem nevezett művéből (alighanem 1861-es, fentebb említett közjogából) az ún. függetlenségi törvényt (II. Lipót király 1791. évi törvénykönyvének 10. cikke). Erre: TOLDY 1866: 215–217.

⁶¹ KORBULY Imre (1871): *Magyarország közjoga: Magyar államjog, tekintettel a történeti fejlődésre különösen pedig az 1848-ki és legújabb törvényeink által eszközölt átalakításokra.* Pest, Eggenberger. 5–484. A szakirodalom szerint 1874-ben, 1877-ben és 1884-ben megjelent kiadást is ismer (illetve az 1871-es kiadást 1870-esként tartják nyilván).

⁶² BONCZ Ferenc (1877): *Magyar államjog.* Budapest: Athenaeum. (6) (3) 423.

⁶³ KISS István (1880): *Magyar közjog. Magyar államjog.* Eger: saját kiadás. (12) 546.

A Magyarország közjoga (államjog) fogadtatása és a korabeli kritika

Nagy Ernő közjogának dogmatikai irányultságát súlyos kritika érte Concha Győző, a korszak vezető jogelmélet-, jogtudósának részéről a kötet második kiadásának megjelenését követően (1891). Ebből alakult ki a Nagy–Concha-vita.⁶⁴ A vita részletes elemzésének⁶⁵ nem az életrajz a terrénuma, így csupán néhány meglátást közlünk. Eöttevényi szerint Concha bírálata utalt rá, hogy a korábbi korabeli közjogok csupán Cziráky könyvének feldolgozásai, megtoldva az 1848-as és az 1867-es törvényekkel. Kiemelte a munka szabatos, magyaros stílusát, a törvény fogalmának egyedülálló precizitását, azonban kárhoztatta, hogy a kötet nem vizsgálta kellő részletességgel a szólásszabadságot, és Nagy nem értett egyet a főhatalom terminus technicus használatával, valamint zavarosnak találta a király szerepének bemutatását a hatalmi ágak között, a képviselői monarchia fogalommeghatározása pedig véleménye szerint „példátlanul pongyola”.⁶⁶

Concha bírálata Polner szerint egy elhunyt tagtárs igen erős kritikája. Nagy műve irányát és célját helyeselte, de szerinte a kötet azt nem érte el, sőt, meg sem közelítette. Megállapításai bizonytalanok, háttérzetlenek, német minta alapján készültek. Ugyanakkor Polner szerint Nagy nem utánozta szolgálai módon Labandot. A bíráló a dogmatikai alapú magyar közjogírást nem kárhoztatta, helyesnek ismerte el. Felvetette, hogy a bíráló szerint Nagy rendszere némileg alkalmas a fogalmak összezavarására. A kritikák kapcsán kiemelte, hogy Werbőczy meglátásai (az állammal kapcsolatos nézetei és a Szent Korona-tan)

⁶⁴ CONCHA Győző (1891a): Magyarország közjoga. (Államjog). Írta Nagy Ernő, a közjog tanára a nagyváradai jogakadémián. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1891. 367. [Nagy Ernő: Magyarország közjoga. (Államjog). Budapest, 1891. 367. Athenaeum]. Magyar Igazságügy, 35(5), 369. NAGY Ernő (1891a): Válasz közjogi könyvemről a Magyar Igazságügy XXXV. kötetének 5. füzetében megjelent bírálatra. Magyar Igazságügy, 35(5), 437. CONCHA Győző (1891b): Közjog és magyar közjog. Viszonzás Nagy Ernőnek. Magyar Igazságügy, 36(6), 46–113. NAGY Ernő (1891b): Végző Concha Győző egyetemi tanár bírálatára. Magyar Igazságügy, 35(6), 437.

⁶⁵ EÖTTEVÉNYI 1925: 5–6; CSEKEY 1926: 169–172; POLNER 1941: 4–5.

⁶⁶ EÖTTEVÉNYI 1925: 5.

a mai (azaz a 19. század végi) magyar államfelfogásnak tekinthetők, jelképes jogi nyelven előadva.⁶⁷

Csekey azt emelte ki a vitából, hogy bár a célt, a dogmatikai alapteremtést Concha is helyeselte, ám ez együtt jár a közjog specifikus magyar jellegének sutba dobásával. Továbbá a nem vegytiszta külföldi irodalom fogalmainak behozása egyben az ott lévő szembenállások behozatalát is jelentette, így a fogalmak nem tisztábbak, csak kuszábbak lettek. (Hozzá kell tenni, hogy Concha a külföldi alkotmány- és közigazgatási jogi tanok egyik legjobb ismerője volt.) Csekey annyiban megvédte Nagy Ernőt, és Concha bírálatát túlzónak találta, hogy a dogmatikus közjog megírásánál teljesen úttörő, „egész világgal... szakító” munkát kellett végeznie.⁶⁸ Nagy Ernő válaszában Concha kritikájára megjegyezte, hogy a tárgyilagos bírálat szükséges, de a szubjektív nem, és sajátosnak tartja, hogy ötödik éve meglévő művének kritikája épp az akadémiai tagválasztás előtt történt.⁶⁹

Nagy Ernő maga sorolta fel azokat a tanokat és alapfogalmakat, amelyeket a magyar közjog elmulasztott kifejtetni: az állam és a tartomány jogi fogalmát; az államhatalom fogalmát és annak alanyát; az államhatalmak egymáshoz való jogi viszonyát; a törvény, a kormányrendelet, és a nemzetközi szerződés jogi természetét; a törvény és a szokásjog viszonyát; az államterület és az állampolgárság jogi fogalmát; a magyar–osztrák és a magyar–horvát közjogi viszonyt.

Concha viszontválaszában elismerte Nagy a két fentebb említett közjogi viszony kutatásában kifejtett érdemeit, de mind ezen, mind más tételeit olyannak találta, amelyek nagyon függnek a külföldi jogtudománytól. Nyilván ez a specifikus magyar intézményekre igaz, a nemzetközileg használt alapfogalmak akkor jók, ha minden országban ugyanaz az értelmük, de ilyenkor is azt a megoldást kell választani „amely a kor bírálatát leginkább kiállja”. Nagy Ernő végszava csupán rövid összefoglalás volt.⁷⁰ Végül az álláspontok közeledtek, ugyanis

⁶⁷ POLNER 1941: 9–10.

⁶⁸ CSEKEY 1926: 169.

⁶⁹ EÖTTÉVÉNYI 1925: 6.

⁷⁰ CSEKEY 1926: 170.

Nagy a dogmatikai módszer mellett nem tagadta a korabeli hazai közjogtudomány sajátos, angolhoz hasonló helyzetét, és hogy a történelmi nézőpontokat nem lehet olyan módon kiküszöbölni, ahogy Laband tette „civilisztikus” (azaz magánjog-dogmatikai példákon alapuló, a magánjog dogmatikáját eszményítő) módszerével.⁷¹ Végül az ellentétes iskolák konfliktusmentesebb együttélését a történeti alapú dogmatikai közjogművelés hozta el,⁷² amit Csekey dinamikus szemléletnek nevezett. Mindazonáltal a magyar alkotmányjog tudománya már nem volt ugyanaz, mint korábban.

A Magyar Tudományos Akadémia az említett 1891-es tagválasztást követően 1895 májusában Nagy Ernőt levelező tagjainak sorába emelte.⁷³ Akadémiai székfoglalóját 1897. január 11-én,⁷⁴ Az *ausztriai császári cím fölvételéről* címmel tartotta.⁷⁵

Mintegy 27 év várakozást követően, 1902. július 13-án a Kolozsvári Egyetem Közjogi és Közigazgatási Tanszékére került közel 50 évesen, a nagyváradi esztendő után. Polner szerint Lechner Ágost (tévesen Gusztávnak írja) halálával megüresedett a budapesti tanszék, de oda más került. Polner úgy gondolta, Nagynak volt erre a legnagyobb jogcíme („nála több jogcíme akkor senkinek sem volt erre”), de Kolozsvárt maradt, és a tanszékre más jutott be.⁷⁶ Nagy Ernő az őt ért mellőztetést méltósággal és nyugodt önmegadással viselte. 1911-től változás következett be a Budapesti Tudományegyetemen tanszéki ügyekben. Ez évben nem órá való tekintettel és nem is az ő utánajárása folytán második Közjogi és Közigazgatási Jogi Tanszéket szerveztek, a többi pályázó mellőzésével őt hívták meg, 1912. augusztus 16-i kinevezéssel. 32 év tanárkodás után érte az elégtétel, csaknem 60 évesen. Idő előtt megöregedve már csak gyengülő erővel tudott jóval nehezebbé váló

⁷¹ CSEKEY 1926: 171.

⁷² JAKAB 2015: 165.

⁷³ CSEKEY 1926: 179.

⁷⁴ MARKÓ 2003: 903; CSEKEY 1926: 179.

⁷⁵ NAGY Ernő 1897: Az *ausztriai császári cím fölvételéről. Olvastattat a Magyar Tudományos Akadémia II. Osztálya 1897. január 11-én tartott ülésén.* Budapest: MTA. Németül összefoglalva két részletben: NAGY 1898: 1–4, 5–7.

⁷⁶ POLNER 1941: 4.

kötelezettségeinek eleget tenni. Tanári-professzori hivatása teljesítésére irányuló buzgalma 1921. augusztus 29-én bekövetkezett haláláig tartott.⁷⁷

A mű különféle kiadásaihoz fűzött előszavak tanulságai

A *Magyar közjog* című kötet különféle kiadásaihoz írott előszavak számos tanulságot hordoznak. A hét kiadásban megjelent kiadvány esetében nem készült minden egyes edícióhoz külön előszó. Ilyen előszóval ellátott kiadás az első (1887), a negyedik (1901), és a hetedik (1912–1914). Az olvasó látásmódját részben árnyalhatják az ezen anyagokban olvasható megjegyzések. (Az utolsó kiadásban egyidejűleg közzétett három különféle előszó szövegeit vettük figyelembe.)

A szerző célja az volt, hogy a magyar közjog kézikönyvét „szolgáltatassa”.⁷⁸ Fontos meglátás, hogy az államjog⁷⁹ (alkotmányjog) tárgyalásánál a történeti módszer kizárólagos alkalmazását a szerző már nem érezte megfelelőnek, és azt a behatóbb jogi (dogmatikai) elemzéssel kívánta felváltani. Ugyan nem tagadta Nagy Ernő, hogy a magyar alkotmány múltja „számos fölötte értékes momentumot rejt”, de annak helyét ő az alkotmány- és jogtörténetben kereste. Ugyanakkor a magyar közjog ezeréves alakulása szempontjából a történetiséget nem tar-

⁷⁷ POLNER 1941: 5.

⁷⁸ NAGY 1912–1914: III.

⁷⁹ Az államjog kifejezést (a közjog és az alkotmányjog helyett) nemcsak a marxista jogtudomány használta, hanem (vagyilagosan) a német (valamint az osztrák és a svájci) jogtudomány is. A magyar értelmezésben 1945 előtt szintén alkalmazták, de ritkábban, mint a bevett (legszűkebb értelemben vett) közjog kifejezést (amely a mai alkotmányjoggal azonos értelmű). Ilyen értelemben a közjog szót ma már nem használjuk, hanem csak mint a magánjoggal szembeállított közjogot, mint nagy jogterületet. Az alkotmányjog elnevezés szintén használatos volt 1945 előtt. Egyes szerzők az államjogot szélesebb körűnek gondolják az alkotmányjognál (Kovács István, Petrétei József). Az államtudomány maga pedig (a marxista tudományban is leírta, de az oktatás szintjén eltagadottan és elhallgatva) az államjogtudományok, a közigazgatási jog (!) (1980-as szövegszerű [és forrásszerű]) kifejezés a bevett államigazgatási jog helyett), a pénzügyi jog, a nemzetközi közjog, az állam- és jogtörténet, mi több, az állam- és jogelmélet is. Megjegyezzük, hogy nyilván az államelhalás visinszkiji elmélete idején kisebb volt e kérdésben a bizakodás. Az államjog szélesebb körű megfogalmazására, valamint az államtudományok koncepciólására forrás: KOVÁCS 1980a: 306–336.

totta mellőzhetőnek. Annyit, de csakis annyit kívánt átvenni Nagy, amennyi az élő jog megértéséhez szükséges. Munkáját nem szánta teljes (körű) dogmatikai rendszernek.⁸⁰

A negyedik kiadás az első kiadás óta szerzett közel másfél évtized tapasztalataiból építkezett, lépéseket téve a közjogi anyag rendszeres feldolgozására. A történelmi fejlődésű magyar alkotmány szellemének felismerése végett igyekezett a különböző korok eltérő jogi műveltségét feltárni. Az 1901-es hatályos magyar történeti alkotmány mint élő jog, megkívánta a megfelelő tárgyalást.⁸¹ A továbbiakban arra utalt, hogy a különféle történeti korszakokkal szemben „gondolkodásunk nem szünetelhet”, és ennek körében nem lehetséges, hogy „igaznak hirdessünk valamit, aminek a téves voltát beláttuk”. Azaz egyfajta kritikai-dogmatikai gondolkodást hirdetett meg. Nyilván e körben elkülönített „ős-magyar elméleteket”, illetve az önálló magyar szellemi élet elé akadályokat gördítő 17–18. század idején „idegenből (főleg németből) átvett” (magánjogi alapú) elgondolásokat (szemben a genuin magyar közjogi alapú elméletiséggel).⁸² Ezeket az idegen tanokat igyekeztek magyarrá tenni, de ez időnként zavarokhoz vezetett. A szerző az eredeti magyar közjogi felfogás tiszta elveit Werbőczy nézeteiben látta, ahol „jelképes nyelven” jelen voltak a régi magyar közjogi felfogás alapjai (főként a Szent Korona-tan), amelyeket a *Hármaskönyv* szerzője még jelképes jogi nyelven adott elő. Ez a „mai kor” (1901) államelméletével egyezett meg. Így Nagy professzor munkája „az alkotmányt megvilágítja, tudásunkat megerősíti”.⁸³ Szerinte, ha a műve hasonló eredményekre jut, mint a külföldi közjogi irodalom az a „rég magyar közjog diadalát jelenti”. Mindezt ő tehát akképpen interpretálta, hogy a régi magyar közjogi gondolkodás saját korának nyugati felfogásával, „uralkodó eszméivel” megegyezett, másrészt a nyugati államok a magyar történelmi alapokon nyugvó „közszervezetet” nagyjában-egészében elfogadták.⁸⁴ Mindezek feltárása a dogmatikai elvek szabatos feldolgozását kívánja.

⁸⁰ NAGY 1912–1914: III–IV.

⁸¹ NAGY 1912–1914: IV.

⁸² NAGY 1912–1914: IV–V.

⁸³ NAGY 1912–1914: V.

⁸⁴ NAGY 1912–1914: V–VI.

A világos jog a „homályos és zavaros jogban” célt érőkkel szemben álló jogkereső személyeket szolgálja. Tehát emiatt a közjog szigorúan jogi (dogmatikus) művelése nem hagyható figyelmen kívül.⁸⁵

A hetedik kiadást (1912–1914) igyekezett a hatodik kiadáshoz (1906) képest a megfelelő új törvények és rendeletek anyagával kiegészíteni. Az új kiadás 20 íve már 1912 végén és 1913 elején készen volt, így az időközben megjelent jogszabályokat a szerző nem vehette figyelembe. A hetedik kiadást emiatt ugyan átmenetinek szánták, és kisebb példányszámban jelent meg, azonban a szerző halála miatt a kiegészítés már nem készülhetett el.⁸⁶

A kötet tematikája és értékelése

Szükséges számot adnunk a *Magyar közjog* hetedik kiadásának tematikai felépítését illetően. Megjegyzendő, hogy 1945 előtti államtudományi és jogtudományi művek esetében igen ritka volt az egynél több kiadás. Ilyen munka volt Kmety Károly szintén hét kiadást megélt jeles és jelentős, Magyary fellépéséig a gondolkodást erősen determináló közigazgatási jogi tankönyve⁸⁷ (egyes kiadásokban a pénzügyi joggal kiegészítve). Gyakorlatilag egyéb hazai példa nem kifejezetten ismeretes a mondott korszakból. Nagy Ernő kitűnő *Magyar közjogának* jelentőségét a sokszoros megjelenés ténye is tovább erősíti.

Az általános ismeretek, mint az első rész körében az államfogalom kifejtése, a korban kútfőknek nevezett jogforrások tana, illetve a közjog segédtudományainak és az államjog irodalmának bemutatása olvasható. A történeti előtan kérdése is e körbe tartozik, ahol az állam-

⁸⁵ NAGY 1912–1914: VI.

⁸⁶ NAGY 1912–1914: VII.

⁸⁷ KMETY Károly (1897): *A magyar közigazgatási jog tankönyve*. Budapest: Politzer Zsigmond. VII, 944.; KMETY Károly (1900): *A magyar közigazgatási jog tankönyve*. Budapest: Politzer Zsigmond. 976.; KMETY Károly (1902): *A magyar közigazgatási jog tankönyve I. A magyar pénzügyi jog kézikönyve II*. Budapest: Politzer Zsigmond. VI, (2) 970; XIV, 657, XXIV.; KMETY Károly (1905): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest: Politzer Zsigmond. (4), XLVIII, 890.; KMETY Károly (1907): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest: Politzer Zsigmond. LIII, 946.; KMETY Károly (1911): *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog I–II*. Budapest: Grill Károly. 742, (2); 735.; KMETY Károly (1926): *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog*. Budapest: Grill Károly. XLVIII, 700.

terület históriája és az alkotmány története kerül terítékre. A tényleges államjog az egykorú jogi helyzetet mutatja be.

A második rész tartalmazza az állampolgári jogot és az állampolgári kötelezettségeket; illetve a jogosultságokat (tulajdonhoz való jog, vallásszabadság, gyülekezési és egyesülési jog, sajtószabadság, jog-egyenlőség, nemzetiségi egyenjogúság, kérvényezési [[petíciós]] jog, panaszzog [[sérelememelési jog]], tanszabadság, politikai jogok). Az anyag-rész feltárja a honvédelmi jog különféle részleteit.

A harmadik rész az állami főhatalommal foglalkozik. Az uralkodó (a király) jogállása mellett a koronázás jogi kérdéseit és a trónöröklési jogot is feldolgozza ez a rész. A törvényhozás, a választójog és a választási bírászkodás, továbbá a mentelmi jog szabályai is itt olvashatók. A kormányzás, a végrehajtó hatalom kérdéseit is feldolgozza a szerző. (A király és a kormány egyes jogai mellett a miniszteri felelősség, a törvényhatósági és községi önkormányzati jog, a főispánra vonatkozó jogi kérdések és a közszolgálati jog kérdései is e körbe tartoznak.)

A negyedik rész dolgozza fel a magyar és az osztrák állam viszonyát, azaz az államkapcsolati kérdéseket, különös tekintettel a közös ügyek és a delegációk, valamint a közös jótállású függő adósságok, illetve a régi osztrák államadósság, a vám- és pénzügyek, az Osztrák Magyar Bank, továbbá a jegybank kérdésére.

Hogyan értékelhető a kötet? Nagy Ernő részben a hagyományos közjog szellemében, részben új módszertannal, új dogmatikai szemlélettel, az adott korszak modern áramlatai mentén dolgozta fel a hazai közjog szabályait. A történeti szabályokat csak a megértéshez szükséges mértékig vette figyelembe, ugyanakkor a jogdogmatikai vizsgálódás szabályait érvényesítette, a szabadságjogok figyelembevételével és elemzése mellett. Ezzel a tágabb értelmű államtudomány hazai klasszikus művét alkotta meg, amely napjainkig is hordoz tanulságokat. Nagy Ernő a Bach-rendszer időszakában született, és a trianoni békediktátum idején hunyt el. A kötet legelőször egy évtizeddel a millenium előtt jelent meg, utolsó kiadása már az első világháború évére húzóódott. Műve egyidejűleg hordozta még a klasszikus történeti alkot-

mányosság egyes elemeit, és vizsgálta a hazai közjogi rendszert a megszokott történeti alapú feldolgozás túlsúlya helyett a jogdogmatika korabeli, modern, jogelemző módszerével élve. Mindezek által a ma embere számára egy fordulatos történeti korszak lenyomatát, és egy jelentős elméleti tudományművelő szellemi fejlődésének kiteljesedését hordozza.

Budapest, 2023. december